

FACULTAT DE TRADUCCIÓ I INTERPRETACIÓ

GRAU EN TRADUCCIÓ I INTERPRETACIÓ

TREBALL DE FI DE GRAU
CURS 2015-2016

**Anàlisi dels referents culturals en les traduccions
catalana i castellana de la pel·lícula “El Castell Ambulant”**

Maria Gorgas Canals
NIU: 1330033

TUTOR
Jordi Mas López

Barcelona, juny del 2016

Universitat Autònoma de Barcelona

Dades del TFG

Títol:

Anàlisi dels referents culturals en les traduccions catalana i castellana de la pel·lícula “El Castell Ambulant”.

Análisis de los referentes culturales en las traducciones catalana y castellana de la película “El Castillo Ambulante”.

Analysis of the cultural references in the Catalan and Spanish translations of the film “Howl’s Moving Castle”.

Autora: Maria Gorgas Canals

Tutor: Jordi Mas López

Centre: Universitat Autònoma de Barcelona

Estudis: Grau en Traducció i Interpretació

Curs acadèmic: 2015-16

Paraules clau

Traducció audiovisual, japonès, català, castellà, referents culturals, anàlisi, tècniques de traducció.

Traducción audiovisual, japonés, catalán, español, referentes culturales, análisis, técnicas de traducción.

Audiovisual translation, Japanese, Catalan, Spanish, cultural references, analysis, translation techniques.

Resum del TFG

Els referents culturals són un fenomen que ha estat molt estudiat en el camp de la traducció a causa de la complexitat que suposa expressar una realitat pròpia d’una llengua i d’una cultura en una altra llengua diferent. En aquest treball de final de grau es pretén realitzar una anàlisi i una classificació dels referents culturals que apareixen a la pel·lícula d’animació japonesa d’*El Castell Ambulant* i de la traducció que se n’ha fet a les versions espanyola i catalana. Aprofitant que disposem de les dues versions mencionades, també es vol fer una comparació de les tècniques de traducció que s’han utilitzat en cada cas.

Los referentes culturales son un fenómeno que ha sido muy estudiado en el campo de la traducción a causa de la complejidad que supone expresar una realidad propia de una lengua y una cultura en otra lengua distinta. Este trabajo de fin de grado tiene

como objetivo realizar un análisis y una clasificación de los referentes culturales que aparecen en la película de animación japonesa de *El Castillo Ambulante* y de su traducción en las versiones española y catalana. Aprovechando que disponemos de estas dos versiones, también se queremos hacer una comparación de las técnicas de traducción utilizadas en cada caso.

Cultural references are a much studied phenomenon in the translation field because of the complexity of expressing a reality inherent to a language and a culture into another different language. The objective of this final year dissertation is to make an analysis and a classification of the cultural references which appear in the Japanese animation film *Howl's Moving Castle* and their translation in the Spanish and the Catalan versions. We also want to compare the translation techniques that have been used in each version.

Avís legal

© Maria Gorgas Canals, Bellaterra, 2016. Tots els drets reservats.

Cap contingut d'aquest treball pot ésser objecte de reproducció, comunicació pública, difusió i/o transformació, de forma parcial o total, sense el permís o l'autorització del seu autor/de la seva autora.

Aviso legal

© Maria Gorgas Canals, Bellaterra, 2016. Todos los derechos reservados.

Ningún contenido de este trabajo puede ser objeto de reproducción, comunicación pública, difusión y/o transformación, de forma parcial o total, sin el permiso o la autorización de su autor/a.

Legal notice

© Maria Gorgas Canals, Bellaterra, 2016. All rights reserved.

None of the content of this academic work may be reproduced, distributed, broadcast and/or transformed, either in whole or in part, without the express permission or authorization of the author.

Índex

1.	Introducció.....	1
1.1.	Motivacions	1
1.2.	Objectius del treball.....	1
1.3.	Estructura.....	2
2.	Marc teòric	3
2.1.	Els referents culturals	3
2.2.	Classificació dels referents culturals	4
2.2.1.	Proposta de classificació de Laura Santamaria.....	5
2.2.2.	Proposta de classificació de Lucía Molina	6
2.2.3.	Proposta de classificació de Carme Mangiron.....	7
2.3.	Tècniques de traducció dels referents culturals	9
2.3.1.	Proposta de classificació de Lucía Molina	10
2.3.2.	Proposta de classificació de Carme Mangiron.....	11
2.4.	Justificació de la classificació i de la proposta de tècniques de traducció que empraré	13
3.	Descripció del producte.....	14
4.	Anàlisi i valoració	16
4.1.	Geologia.....	17
4.2.	Fauna	17
4.3.	Edificis.....	18
4.4.	Unitats de mesura.....	18
4.5.	Antropònims convencionals	19
4.6.	Relacions socials	24
4.7.	Geografia cultural	25
4.8.	Religió	26
4.9.	Menjar	27
4.10.	Beguda	28
4.11.	Indumentària	28
4.12.	Hotels i restaurants.....	29
4.13.	Objectes materials	30
4.14.	Dites, expressions i frases fetes	30
4.15.	Onomatopeies	32
5.	Conclusions.....	33
6.	Bibliografia.....	36
7.	Annexos	37
7.1.	Corpus.....	37

Índex de taules

Taula 1: Proposta de classificació dels referents culturals de Laura Santamaria.....	5
Taula 2: Proposta de classificació de referents culturals de Lucía Molina (I).....	6
Taula 3: Proposta de classificació de referents culturals de Lucía Molina (II).....	7
Taula 4: Proposta de classificació de referents culturals de Carme Mangiron.....	8
Taula 5: Proposta de classificació de tècniques de traducció de Lucía Molina.....	10
Taula 6: Proposta de classificació de tècniques de traducció de Carme Mangiron.....	11
Taula 7: Simplificació de la proposta de classificació de referents culturals de Carme Mangiron.....	13
Taula 8: Referents culturals de geologia.....	17
Taula 9: Referents culturals de fauna.....	17
Taula 10: Referents culturals d'edificis.....	18
Taula 11: Referents culturals d'unitats de mesura.....	18
Taula 12: Referents culturals d'antropònims convencionals.....	19
Taula 13: Referents culturals de relacions socials.....	24
Taula 14: Referents culturals de geografia cultural.....	25
Taula 15: Referents culturals de religió.....	26
Taula 16: Referents culturals de menjar.....	27
Taula 17: Referents culturals de beguda.....	28
Taula 18: Referents culturals d'indumentària.....	28
Taula 19: Referents culturals d'hotels i restaurants.....	29
Taula 20: Referents culturals d'objectes materials.....	30
Taula 21: Referents culturals de dites, expressions i frases fetes.....	30
Taula 22: Referents culturals d'onomatopeies.....	32
Taula 23: Quantitats i percentatges dels tipus de referents culturals.....	33
Taula 24: Quantitats i percentatges de les tècniques emprades a la versió castellana...34	
Taula 25: Quantitats i percentatges de les tècniques emprades a la versió catalana.....	34

1. Introducció

1.1. Motivacions

Ja des que era petita, he crescut veient diverses sèries d'animació que emetien a la televisió pública catalana com ara *Ranma ½*, *Doraemon*, *Inuyasha*, o *One Piece*, entre altres. Tot i això, no va ser fins uns anys més tard que vaig descobrir que totes aquestes sèries en realitat eren japoneses i que pertanyien al gènere de l'anomenat *anime*. A l'hora d'escollir el tema d'aquest treball de final de grau vaig recordar aquestes sèries de la infància i vaig decidir que volia treballar en algun tema relacionat amb l'animació japonesa, aprofitant que he estudiat aquesta llengua a la universitat durant quatre anys.

Encara que jo només coneixia aquest gènere a través de les sèries, vaig decidir treballar amb una pel·lícula d'Studio Ghibli, ja que mai abans n'havia vist cap i d'aquesta manera podia aprofitar per endinsar-me en aquest món. A més, tant el tutor que he tingut en aquest treball com alguns amics em van donar bones crítiques i em van recomanar diverses pel·lícules d'aquest estudi d'animació japonès, entre elles la que he seleccionat, *El Castell Ambulant*. A més, vaig trobar una pàgina web, inclosa en l'apartat de la bibliografia, en la qual l'autor s'havia dedicat a escriure la transcripció de diverses pel·lícules japoneses, entre les quals hi havia la que s'ha escollit.

A més, vaig pensar que fer una anàlisi dels referents culturals en les traduccions castellana i catalana d'aquesta pel·lícula seria una manera de posar en pràctica el que he après durant el grau, ja siguin aspectes relacionats amb la traducció com d'altres relacionats amb la llengua japonesa.

1.2. Objectius del treball

Aquest treball de final de grau pretén fer una anàlisi dels referents culturals que apareixen a la pel·lícula japonesa d'*El Castell Ambulant* i de la traducció que se n'ha fet a les versions espanyola i catalana. Aprofitant que disposem de les dues versions

mencionades, també es vol fer una comparació de les tècniques de traducció que s'han utilitzat en cada cas.

Per tant, el primer objectiu d'aquest treball és el de detectar quins són els referents culturals que apareixen a la pel·lícula que s'ha seleccionat i classificar-los segons el tipus al qual pertanyen. També es vol saber en quina quantitat apareixen i quin és el tipus de referent cultural que predomina en aquest producte audiovisual.

El segon objectiu és el de saber quines són les tècniques de traducció que més s'han utilitzat a l'hora de traduir aquests referents culturals de la llengua d'origen a les dues llengües d'arribada.

Per últim, un tercer objectiu d'aquest treball és intentar esbrinar si les traduccions espanyola i catalana han utilitzat l'original japonès com a punt de partida o no, i si la traducció catalana s'ha fet de nou basant-se en l'original, o bé s'ha basat directament en la traducció castellana o en l'anglesa que s'havien creat anteriorment.

1.3. Estructura

Aquest treball s'estructura de la manera que s'indica a continuació:

El primer apartat, "Introducció", està dividit en tres parts: Motivacions, Objectius del treball i Estructura.

Al segon apartat, anomenat "Marc teòric", defineixo el concepte de "referents culturals", parlo de diverses propostes de classificació que s'han fet, exposo diferents propostes de tècniques de traducció i justifico quina classificació i quina proposta de tècniques de traducció utilitzaré.

Al tercer apartat, "Descripció del producte", explico quin és el producte audiovisual que he seleccionat per fer-ne l'anàlisi.

Al quart apartat, anomenat "Anàlisi i valoració", he creat un apartat per cada tipus de referent cultural que apareix i analitzo les tècniques de traducció que s'han emprat en cada cas.

Al cinquè apartat, "Conclusions", exposo les conclusions a les quals he arribat després d'haver realitzat aquesta anàlisi.

Per últim, a la “Bibliografia” recullo els diferents treballs, pàgines web i pel·lícules que he consultat per poder fer el treball.

A més, incloc un apartat amb annexos que conté una taula en la qual es recullen i es classifiquen tots els referents culturals que apareixen a la pel·lícula i amb els quals he treballat.

2. Marc teòric

Per fer aquesta part teòrica m’he basat principalment en les investigacions de tres estudioses: Laura Santamaria Guinot, Lucía Molina Martínez i Carme Mangiron Hevia, les quals van dedicar la seva tesi doctoral a tractar el tema dels referents culturals en la traducció des de diferents punts de vista.

Pel que fa a l’estructura d’aquest marc teòric, primer de tot he creat una breu introducció explicant el concepte de “referents culturals” fent servir les teories de diversos autors. Després he inclòs un apartat exposant les propostes de classificació d’aquests referents culturals fetes per cadascuna de les tres autores citades anteriorment. A continuació, he parlat de les diferents propostes de tècniques de traducció de dues d’aquestes autores ja mencionades: Lucía Molina i Carme Mangiron. No he fet el mateix en el cas de Laura Santamaria ja que ella no inclou una proposta d’aquestes tècniques a la seva tesi doctoral. Finalment, a l’últim apartat d’aquest marc teòric, he afegit un petit punt en el qual explico quina classificació i quina proposta de tècniques utilitzaré en aquest treball i ho justifico.

2.1. Els referents culturals

Citant a Carme Mangiron (2006:135):

La traducció de referents culturals representa un dels aspectes més estudiats pels traductòlegs contemporanis, a causa de la concepció àmpliament compartida de la traducció com a acte de comunicació intercultural que serveix de pont entre dues cultures. A més, la manca de referents culturals compartits entre l’autor original i els lectors meta fa que la traducció d’obres molt marcades culturalment esdevingui un repte per als

traductors. L'estudi del tractament de les referències culturals ens permet de veure quina és la imatge de la cultura original que es presenta a les traduccions i també pot aportar informació sobre el procés i les decisions seguides pel traductor per introduir una realitat cultural nova als seus lectors.

De totes maneres, i com sol passar en la terminologia de la traducció, diversos autors han utilitzat paraules diferents per a referir-se al concepte de "referent cultural". Com el seu mateix nom indica, un referent cultural és una paraula o conjunt de paraules que fan referència a un element típic o propi d'una cultura, però cada autor ha atribuït un terme diferent a aquest fet.

Per exemple, el terme que utilitzava Christiane Nord (1994, 1997) era "culturema". També el van utilitzar autores com Amparo Hurtado (2001) i Lucía Molina (2001:89), que el defineix de la següent manera a la seva tesi doctoral:

Entendemos por culturema un elemento verbal o paraverbal que posee una carga cultural específica en una cultura y que al ser transferido a otra cultura, puede provocar una transferencia nula o distinta al original.

Per a altres autors, com Bödeker i Frese (1987) i Koller (1992), el terme proposat és "realia", el qual fa referència a les realitats físiques o ideològiques d'una cultura concreta que comporten problemes de traducció quan se'n vol parlar en altres llengües.

De totes maneres, en aquest treball parlaré d'aquest concepte amb el terme mencionat anteriorment, "referents culturals", perquè penso que és una forma més genèrica i entenedora. A més, crec que potser és la forma més estesa per parlar d'aquest concepte en la llengua catalana.

2.2. Classificació dels referents culturals

Com escriu Lucía Molina (2001) a la seva tesi: "emplear categorías culturales en las que ubicar los culturemas es un instrumento de análisis útil a fin de identificarlos y

clasificarlos". Tanmateix, de la mateixa manera que passava amb la terminologia per anomenar el concepte, també cada autor té la seva proposta de classificació dels referents culturals. A continuació, exposo les propostes de classificació que van fer Laura Santamaria, Lucía Molina i Carme Mangiron.

2.2.1. Proposta de classificació de Laura Santamaria

A partir de classificacions d'autors anteriors, com ara Peter Newmark (1988), la qual mostra al seu treball, Laura Santamaria (2001) fa una nova proposta de classificació de referents culturals. L'objectiu de la classificació de Santamaria (2001:287) és el següent, citant paraules seves:

Es pretén de tractar els referents culturals com elements lingüístics que, a més d'assegurar una descripció del personatge a partir de la funció expressiva que generen, permeten l'anàlisi dels personatges com a individus de ficció immersos en un univers social concret on són receptors/portadors d'una certa ideologia.

A continuació es mostra la taula de la classificació dels referents culturals proposada per aquesta autora, amb els mateixos exemples que inclou a la seva tesi doctoral (2001:288):

Categorització temàtica	Categorització àrees	Exemples
1. Ecologia	1. geografia/topografia	muntanyes, rius
	2. meteorologia	temps, clima
	3. biologia	flora, fauna
	4. ésser humà	
2. Història	1. edificis	monuments, castells
	2. esdeveniments	diades, revolucions
	3. personalitats	autors, estadistes, artistes
3. Estructura social	1. treball	comerç, indústria, energia
	2. organització social	executiu, judicial, legislatiu
	3. política	organitzacions, sist. electoral
4. Institucions culturals	1. belles arts	música, pintura, arquitect.
	2. art	teatre, cinema, literatura
	3. religió	esglésies, rituals, festivitats

	4. educació	sist. Educatiu, plans d'estudi
	5. mitjans de comunicació	televisió, premsa, internet
5. Univers social	1. condicions socials	grups, problemàtica social, rel. familiars, malnoms
	2. geografia cultural	poblacions, estruct. Viària
	3. transport	transp. col·lectiu, vehicles
6. Cultura material	1. alimentació	menjar, àpats, restauració
	2. indumentària	peces de roba, complements
	3. cosmètica, perruqueria	
	4. lleure	esports, festes
	5. objectes materials	mobiliari, roba de la llar
	6. tecnologia	xips, motors

Taula 1: Proposta de classificació dels referents culturals de Laura Santamaria.

2.2.2. Proposta de classificació de Lucía Molina

Pel que fa a Lucía Molina (2001), proposa una classificació amb una estructura força diferent de l'anterior. Primer de tot, divideix la classificació en dos apartats diferents: àmbits culturals i interferència cultural.

Per a establir el primer apartat, es basa en tres criteris principals, que són recórrer a un nombre mínim de categories per tal de tenir uns conceptes culturals amplis, prescindir de qüestions que no siguin estrictament culturals i utilitzar, mentre sigui possible, la terminologia de Nida (1945). D'aquesta manera, divideix aquests àmbits culturals en els quatre grups que veiem a la taula següent: medi natural, patrimoni cultural, cultura social i cultura lingüística.

Ámbitos culturales	
Medio natural	Flora, fauna, fenómenos atmosféricos, climas, vientos, paisajes (naturales y creados), topónimos.
Patrimonio cultural	Personajes (reales o ficticios), hechos históricos, conocimiento religioso, festividades, creencias populares, folklore, obras y monumentos emblemáticos, lugares conocidos, nombres propios, utensilios, objetos, instrumentos musicales, técnicas empleadas en la explotación de la tierra, de la pesca, cuestiones relacionadas con el urbanismo, estrategias militares, medios de transporte, etc.
Cultura social	Convenciones y hábitos sociales: el tratamiento y la cortesía, el modo de comer, de vestir, de hablar; costumbres, valores morales, saludos, gestos, la distancia física que mantienen los interlocutores, etc.
	Organización social: sistemas políticos, legales, educativos, organizaciones, oficios y profesiones, monedas, calendarios, eras, medidas, etc.

Cultura lingüística	Transliteraciones, refranes, frases hechas, metáforas generalizadas, asociaciones simbólicas, interjecciones, blasfemias, insultos, etc.
----------------------------	--

Taula 2: Proposta de classificació de referents culturals de Lucía Molina (I).

Pel que fa al segon apartat de la classificació, Lucía Molina (2001) defineix el concepte de les “interferències culturals” de la manera següent: “Este fenómeno consiste en la disfunción de un concepto entre las culturas origen y meta por estar asociado a connotaciones culturales distintas en cada una de las lenguas – culturas”. A més, dins d’aquest apartat fa la distinció entre els falsos amics culturals i les ingerències culturals.

D’una banda, Lucía Molina (2001) defineix el concepte mencionat de falsos amics culturals com “la réplica *cultural* a los falsos amigos lingüísticos”. És a dir, si en el cas dels falsos amics lingüístics apareixen semblances enganyoses entre dues paraules, en el cas dels falsos amics culturals un mateix concepte, comportament o gest pot tenir una connotació diferent segons la cultura.

D’altra banda, en referència al segon grup i citant paraules de Lucía Molina (2001), una ingerència cultural és “aquella que se genera entre los textos origen y meta cuando aparecen en el texto origen elementos propios de la cultura meta”. Aquest tipus d’interferències se solen trobar sobretot en textos de ficció.

En la taula que hi ha a continuació, es poden observar alguns exemples d’aquesta classificació proposats per la mateixa autora:

Interferencia cultural		
Falsos amigos culturales	Ej. El búho (la lechuza)	Sabiduría (Cultura Occidental)
		Mal agüero (Cultura árabe)
Injerencia cultural	Ej. "Hasta la vista, baby" (original inglés) "Sayonara, baby" (traducción castellana)	

Taula 3: Proposta de classificació de referents culturals de Lucía Molina (II).

2.2.3. Proposta de classificació de Carme Mangiron

A la seva tesi doctoral, Carme Mangiron (2006:65) fa servir aquesta definició del terme referència cultural: “és un concepte ampli, que inclou tots aquells elements

presentes en un text que al·ludeixen a una cultura determinada, ja siguin culturemes, objectes o noms propis”.

Per fer la seva pròpia proposta de classificació d'aquests referents culturals, Mangiron també fa servir diverses aportacions d'autors anteriors com Eugene Nida (1945), Sergei Vlahov i Sider Florin (1970), Peter Newmark (1988), Birgit Nedergaard-Larsen (1993), Christiane Nord (1994), Javier Franco (1996), David Katan (1999), Lucía Molina (1998, 2001), Laura Santamaria (1999, 2001) i Assumpta Forteza (2005), les quals presenta i analitza a la seva tesi. Tot i això, Carme Mangiron (2006) es basa sobretot en la classificació que havia proposat anteriorment Laura Santamaria, tot i que hi afegeix alguns apartats nous. Ho justifica dient que “atès que el nostre concepte de *referència cultural* és més ampli, haurem de modificar lleugerament la taula per donar cabuda tant als reàlia, com als culturemes i els noms propis”.

Així doncs, la proposta de classificació de Mangiron (2006:) queda de la següent manera:

1. Medi natural
 - 1.1. Geologia
 - 1.2. Biologia
 - 1.2.1. Flora
 - 1.2.2. Fauna
2. Història
 - 2.1. Edificis
 - 2.2. Esdeveniments històrics
 - 2.3. Institucions i personatges històrics
 - 2.4. Símbols nacionals
3. Cultura social
 - 3.1. Treball
 - 3.1.1. Professions
 - 3.1.2. Unitats de mesura
 - 3.1.3. Unitat monetària
 - 3.2. Condicions socials
 - 3.2.1. Antropònims
 - 3.2.1.1. Antropònims convencionals
 - 3.2.1.2. Antropònims simbòlics
 - 3.2.2. Relacions familiars
 - 3.2.3. Relacions socials
 - 3.2.4. Costums
 - 3.2.5. Geografia cultural
 - 3.2.6. Transport
4. Institucions culturals
 - 4.1. Belles arts

- 4.1.1. Pintura, ceràmica i escultura
- 4.1.2. Arts florals
- 4.1.3. Música i dansa
- 4.2. Art
 - 4.2.1. Teatre
 - 4.2.2. Literatura
- 4.3. Religió
- 4.4. Educació
- 5. Cultura material
 - 5.1. Llar
 - 5.2. Alimentació
 - 5.2.1. Menjar
 - 5.2.2. Beguda
 - 5.3. Indumentària
 - 5.4. Lleure
 - 5.4.1. Jocs
 - 5.4.2. Esports i arts marciais
 - 5.4.3. Hotels i restaurants
 - 5.5. Objectes materials
- 6. Cultura lingüística
 - 6.1. Sistema d'escriptura
 - 6.2. Dialectes
 - 6.3. Dites, expressions i frases fetes
 - 6.4. Jocs de paraules
 - 6.5. Insults
 - 6.6. Onomatopeies
- 7. Interjerències culturals
 - 7.1. Referències a altres llengües
 - 7.2. Referències a institucions culturals
 - 7.2.1. Pintura, ceràmica i escultura
 - 7.2.2. Literatura
 - 7.3. Referències històriques

Taula 4: Proposta de classificació de referents culturals de Carme Mangiron.

2.3. Tècniques de traducció dels referents culturals

Tal com recull Sílvia Ruiz (2013:31) en el seu treball de fi de màster, Amparo Hurtado (2001:633-645) defineix les tècniques de traducció d'aquesta manera:

Técnica de traducción: procedimiento, visible en el resultado de la traducción, que se utiliza para conseguir la equivalencia traductora a microunidades textuales; las técnicas se catalogan en comparación con el original. La pertinencia del uso de una técnica u otra es siempre funcional, según el tipo textual, la modalidad de traducción, la finalidad de la traducción y el método elegido.

Hi ha molts autors, com ara Peter Newmark (1988) o Amparo Hurtado (2001), entre altres, que han estudiat el tema de les tècniques de traducció i, especialment, el de les tècniques de traducció dels referents culturals des de diferents enfocaments de la teoria de la traducció. De totes maneres, en aquest treball em centraré només en les propostes d'aquestes tècniques fetes per dues de les tres autores citades en l'apartat anterior: Lucía Molina i Carme Mangiron. Com he esmentat anteriorment, no incloc a Laura Santamaria (2001) en aquest apartat ja que ella fa un recull de diverses propostes d'altres autors però no en presenta una de pròpia.

2.3.1. Proposta de classificació de Lucía Molina

Pel que fa a Lucía Molina (2001), fa un recull de propostes de tècniques de traducció fetes per Vinay i Darbelnet (1958), Nida (1964), o Newmark (1988) entre altres autors, i apunta que no hi ha cap acord terminològic, conceptual ni classificatori per aquestes propostes. Per tant, cada autor anomena el concepte de "tècniques de traducció" de manera diferent. Després d'analitzar els treballs dels autors anteriors a la seva tesi, fa la proposta següent (en la seva tesi hi apareixen, a més de la descripció, alguns exemples):

- **Adaptación.** Reemplazar un elemento cultural por otro propio de la cultura receptora.
- **Ampliación lingüística.** Añadir elementos lingüísticos.
- **Amplificación.** Introducir precisiones no formuladas en el texto original: informaciones, paráfrasis explicativas.
- **Calco.** Traducir literalmente una palabra o sintagma extranjero; puede ser léxico y estructural.
- **Compensación.** Introducir en otro lugar del texto meta un elemento de información o efecto estilístico que no se ha podido reflejar en el mismo lugar en que aparece situado en el texto original.
- **Compresión lingüística.** Sintetizar elementos lingüísticos.
- **Creación discursiva.** Establecer una equivalencia efímera, totalmente imprevisible fuera de contexto.
- **Descripción.** Reemplazar un término o expresión por la descripción de su forma y/o función.

- **Equivalente acuñado.** Utilizar un término o expresión reconocido (por el diccionario, por el uso lingüístico) como equivalente en la lengua meta.
- **Generalización.** Utilizar un término más general o neutro.
- **Modulación.** Efectuar un cambio de punto de vista, de enfoque o de categoría de pensamiento en relación a la formulación del texto original; puede ser léxica y estructural.
- **Particularización.** Utilizar un término más preciso o concreto.
- **Préstamo.** Integrar una palabra o expresión de otra lengua tal cual. Puede ser: puro (sin ningún cambio) o naturalizado (normalizado a la grafía de la lengua meta).
- **Reducción.** Suprimir en el texto meta algún elemento de información presente en el texto original, bien sea por completo, bien sea una parte de su carga informativa.
- **Substitución** (lingüística, paralingüística). Cambiar elementos lingüísticos por paralingüísticos (entonación, gestos) o viceversa.
- **Traducción literal.** Traducir palabra por palabra un sintagma o expresión.
- **Transposición.** Cambiar la categoría gramatical.
- **Variación.** Cambiar elementos lingüísticos o paralingüísticos que afectan a aspectos de la variación lingüística: cambios de tono textual, estilo, dialecto social, dialecto geográfico, etc.

Taula 5: Proposta de classificació de tècniques de traducció de Lucía Molina.

2.3.2. Proposta de classificació de Carme Mangiron

A la seva tesi, Carme Mangiron (2006) també fa un estudi de les propostes de les tècniques de traducció dels referents culturals fetes anteriorment per diversos autors com per exemple Newmark (1988), Nord (1992) o Molina (1998, 2001, 2002), entre altres, i crea una proposta nova per al seu treball.

A continuació exposo la descripció de les tècniques de Carme Mangiron, resumides per Silvia Ruiz (2013:34) en el seu treball de final de màster:

1. **Adaptació:** Substitució de una referència a la cultura original per una a la cultura meta.
2. **Adaptació intracultural:** Substitució de una referència a la cultura original per una sinònima a la misma cultura que es més conecida para el lector meta.
3. **Amplificació:** Se mantiene el referente cultural y se añade información necesaria para que el lector meta lo comprenda.

4. **Compresión:** Se elimina parte de la información para que el lector meta acepte el referente (por ejemplo, porque se considere irrelevante o por motivos ideológicos).
5. **Creación:** Introducción de un referente cultural en la cultura original o meta, fruto de la creatividad del traductor.
6. **Descripción:** Explicación mediante una paráfrasis de la forma o función del referente cultural original.
7. **Descripción intracultural:** Paráfrasis explicativa que utiliza un referente de la cultura original más conocido por los lectores meta.
8. **Equivalente acuñado:** Uso de la traducción establecida del referente cultural original en la comunidad meta.
9. **Generalización:** Uso de un término o una expresión más genérico.
10. **Generalización intracultural:** Uso de un término o una expresión más genérico (normalmente un hiperónimo) de la cultura original más conocido por los lectores meta.
11. **Omisión:** Eliminación de la referencia cultural (por ejemplo, porque se considere irrelevante o por motivos ideológicos).
12. **Particularización:** Uso de un término más específico.
13. **Particularización intracultural:** Uso de un término más específico de la cultura original más conocido por los lectores meta.
14. **Préstamo (puro o naturalizado):** Uso de una palabra que pertenece al léxico común de otra lengua y cultura. Puros son los transcritos literalmente y marcados en cursiva. Naturalizados son los que ya forman parte del léxico común de la cultura meta y aparecen en los diccionarios.
15. **Traducción literal:** Traducción literal de un referente cultural, a partir del significado de los caracteres que lo forman.
16. **Transliteración:** Transcripción de los nombres propios (antropónimos, topónimos, títulos) de una lengua que no usa el mismo alfabeto, pero no del léxico común.
17. **Transposición:** Cambio de la categoría gramatical de un referente.
18. **Variación:** Sustitución de un dialecto geográfico por otro.

Taula 6: Proposta de classificació de tècniques de traducció de Carme Mangiron.

2.4. Justificació de la classificació i de la proposta de tècniques de traducció que empraré

Per a fer l'anàlisi dels referents culturals d'aquest treball he escollit utilitzar tant la classificació dels referents culturals com la proposta de tècniques de traducció de Carme Mangiron (2006). Un dels motius principals pels quals he escollit la seva classificació i no una altra és perquè inclou un apartat per als antropònims i els noms propis, la qual cosa em serà molt útil per tal de poder classificar els noms de tots els personatges que apareixen a la pel·lícula que he escollit per a l'anàlisi. Un altre motiu pel qual faré servir les seves propostes és que a la seva tesi doctoral treballa amb una obra japonesa i, per tant, a partir de referents culturals provinents de la cultura japonesa, com en el cas de la pel·lícula amb la qual treballaré en aquest treball de fi de grau.

A més, considero que tant la classificació com la proposta de les tècniques de Mangiron són molt completes i no em caldrà crear cap apartat nou per a poder encabir els referents culturals que hi ha en el producte audiovisual escollit per al treball. Més aviat al contrari, atès que al producte audiovisual escollit no hi apareix una quantitat gaire gran de referents culturals i que aquests referents no pertanyen a tipus gaire diferents, he simplificat la classificació proposada per Carme Mangiron de la manera que es mostra a continuació:

1. Medi natural
 - 1.1. Geologia
 - 1.2. Biologia
 - 1.2.1. Flora
 - 1.2.2. Fauna
2. Història
 - 2.1. Edificis
 - 2.2. Esdeveniments històrics
 - 2.3. Institucions i personatges històrics
 - 2.4. Símbols nacionals
3. Cultura social
 - 3.1. Treball
 - 3.1.1. Professions
 - 3.1.2. Unitats de mesura
 - 3.1.3. Unitat monetària
 - 3.2. Condicions socials

- 3.2.1. Antropònims
 - 3.2.1.1. Antropònims convencionals
 - 3.2.1.2. Antropònims simbòlics
- 3.2.2. Relacions familiars
- 3.2.3. Relacions socials
- 3.2.4. Costums
- 3.2.5. Geografia cultural
- 3.2.6. Transport
- 4. Institucions culturals
 - 4.1. Belles arts
 - 4.2. Art
 - 4.3. Religió
 - 4.4. Educació
- 5. Cultura material
 - 5.1. Llar
 - 5.2. Alimentació
 - 5.2.1. Menjar
 - 5.2.2. Beguda
 - 5.3. Indumentària
 - 5.4. Lleure
 - 5.4.1. Jocs
 - 5.4.2. Esports i arts marcials
 - 5.4.3. Hotels i restaurants
 - 5.5. Objectes materials
- 6. Cultura lingüística
 - 6.1. Sistema d'escriptura
 - 6.2. Dialectes
 - 6.3. Dites, expressions i frases fetes
 - 6.4. Jocs de paraules
 - 6.5. Insults
 - 6.6. Onomatopeies
- 7. Interjerències culturals

Taula 7: Simplificació de la proposta de classificació de referents culturals de Carme Mangiron.

D'aquesta manera, amb aquesta classificació simplificada resulta més senzill treballar amb els referents culturals que apareixen a la pel·lícula d'*El Castell Ambulant*.

3. Descripció del producte

El Castell Ambulant és una pel·lícula d'animació japonesa que es va estrenar l'any 2004 i va ser dirigida per Hayao Miyazaki, famós per altres pel·lícules com ara *El viatge de Chihiro* o *La princesa Mononoke*. És una pel·lícula d'Studio Ghibli, dirigit en part pel mateix Miyazaki, que és un estudi d'animació japonès famós per produir

pel·lícules pensades per a tots els públics i qualificades d'imaginatives, emotives i amb gran repercussió arreu del món. Aquesta pel·lícula en concret està basada en la novel·la titulada amb el mateix nom, *El Castell Ambulant*, de l'autora britànica Dianne Wynne Jones. El títol original de la pel·lícula en japonès és *Hauru no ugoku shiro* (ハウルの動く城), que literalment significa "El Castell que es mou de Howl".

Segons FilmAffinity, aquesta pel·lícula es va estrenar el novembre de 2004 al Japó, on va tenir un gran èxit. De fet, en poc temps es va convertir en una de les pel·lícules més taquilleres del moment als cinemes japonesos. A més, va tenir una nominació als Premis Oscar com a millor pel·lícula d'animació i va guanyar diversos premis en festivals coneguts, com ara el Festival Internacional de Cinema de Venècia o el Festival de Cinema de Sitges, entre altres. A causa d'aquest èxit, al llarg de l'any 2005 va doblar-se en altres països, com França, Suïssa, Bèlgica, els Estats Units, Mèxic, Alemanya, el Regne Unit i Portugal, i va ser a principis del 2006 quan van sortir les versions argentina i espanyola, a partir de la qual treballaré en aquest estudi. De totes maneres, no va ser fins a l'any 2011 que *El Castell Ambulant* es va doblar al català.

La pel·lícula narra la història d'una noia jove, de 18 anys, anomenada Sophie, que porta una vida senzilla, tranquil·la i monòtona, sense aspiracions. Treballa en una petita botiga confeccionant barrets en una ciutat europea, on en aquell moment esclata la guerra entre dos països. Un dia, mentre va a visitar a la seva germana, es troba amb dos soldats que la molesten i rep l'ajuda d'un noi misteriós que resulta ser en Howl, un mag molt conegut a la zona per robar l'ànima de les noies joves. Aquella mateixa nit, la Bruixa de l'Ermot, que està en contra d'en Howl i sap tot el que ha passat, llança un malefici a la Sophie que fa que tingui l'aparença d'una dona de 90 anys. Llavors, la Sophie decideix deixar la vida tranquil·la que porta per buscar ajuda per trencar el malefici, i arriba al castell del mag Howl. Un cop allà, coneix personatges misteriosos com ara en Markel o el dimoni Calcifer i viu experiències noves que mai abans havia viscut, fins que aconsegueix trencar el seu malefici i també el d'en Howl.

Com he dit mentre parlava de l'argument, aquesta pel·lícula està situada a Europa i, per tant, molts dels referents culturals que hi apareixen són europeus. A

diferència del que podria passar amb altres pel·lícules de Ghibli en les quals l'acció passa a Japó o apareixen personatges japonesos, en el cas d'*El Castell Ambulant* aquest fet es converteix en un inconvenient a l'hora de trobar referents culturals japonesos a partir dels quals treballar. Això significa que molta terminologia que fa servir està relacionada amb coses europees en lloc de japoneses i per tant, tot i que segueixen sent referents culturals, ja tenen el seu equivalent en l'idioma d'arribada. Tot i això, he trobat diversos referents culturals i expressions típiques que ens poden ser útils per a fer una anàlisi variada.

4. Anàlisi

Després d'haver fet una proposta de classificació de referents culturals i una de classificació de tècniques de traducció, i d'explicar de forma breu en què consisteix el producte escollit, em dispo a realitzar una anàlisi i una valoració de les traduccions dels referents culturals que he trobat a la pel·lícula.

Per tal de fer aquesta anàlisi, primer de tot he creat una taula en la qual, per columnes i per aquest ordre, he recollit tots els referents culturals que he trobat a la pel·lícula original, n'he escrit la seva transliteració, els he classificat segons el tipus de referent al qual pertanyen, he inclòs una proposta de traducció catalana i castellana de la pel·lícula i els he classificat segons la tècnica de traducció emprada en cada cas. Aquesta taula es pot consultar als annexos d'aquest treball de final de grau.

Un cop feta aquesta classificació, he agrupat els referents culturals segons el tipus al qual pertanyen per seguir un ordre específic a l'hora d'analitzar-los. Cal dir que a la pel·lícula *El Castillo Ambulante* no hi ha referents culturals de cada un dels apartats de la classificació proposada i, per tant, he dividit l'anàlisi en catorze apartats, un per cada tipus que apareix.

4.1. Geologia

Pel que fa a l'apartat de geologia, a la pel·lícula he trobat un sol referent cultural que pertany a aquest grup. És el següent:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
星の湖	Hoshi no mizuumi	Geologia	Lago de las Estrellas	Llac de les Estrelles	Traducció literal

Taula 8: Referents culturals de geologia.

Aquest referent cultural que hi ha a la taula anterior és el nom propi que l'autor ha posat a un llac que apareix a *El Castillo Ambulante*, quan la Sophie està treballant al castell del mag Howl i surt a contemplar el paisatge que l'envolta.

En aquest cas, tant el traductor de la versió castellana com el traductor de la versió catalana de la pel·lícula han optat per utilitzar la tècnica de la traducció literal. En japonès, 星 (hoshi) significa estrella o estrelles i 湖 (mizuumi) significa llac. Per tant, han traduït 星の湖 (hoshi no mizuumi) per “Lago de las Estrellas” o per “Llac de les Estrelles”, respectivament.

4.2. Fauna

A la pel·lícula he trobat un únic referent cultural relacionat amb la biologia i concretament amb la fauna. És el que es mostra a continuació:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
烏	karasu	Fauna	cuervo	corb	Equivalent encunyat

Taula 9: Referents culturals de fauna.

Els traductors de cadascuna de les dues versions de la pel·lícula que analitzem han solucionat aquest referent cultural utilitzant un equivalent encunyat en les llengües meta. És a dir, han traduït la paraula japonesa 烏 (karasu) per la paraula castellana “cuervo” i la paraula catalana “corb”, que ja existeixen per denominar aquest ocell en concret en cadascuna de les tres llengües.

4.3. Edificis

Pel que fa a l'apartat d'edificis, apareix el referent cultural que hi ha a la taula següent:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
王宮	oukyû	Edificis	palacio	palau	Equivalent encunyat

Taula 10: Referents culturals d'edificis.

En aquest cas, els traductors han tornat a escollir fer servir un equivalent encunyat per a traduir la paraula japonesa 王宮(oukyû). Les paraules que han utilitzat són “palacio” en el cas de la versió castellana i “palau” en el cas de la versió catalana. Tot i que aquesta traducció és correcta, personalment penso que potser hauria estat més encertat afegir la paraula “real” a “palacio” o “reial” a “palau”, atès que a la paraula original hi ha aquest significat en el kanji 王 (ou), que vol dir rei.

4.4. Unitats de mesura

A la pel·lícula *El Castillo Ambulante* hi apareix només un referent cultural que es pot classificar com a unitat de mesura, i és el següent:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
100キ ロ	hyaku kiro	Unitats de mesura	60 millas	100 quilòmetres	Equivalent encunyat

Taula 11: Referents culturals d'unitats de mesura.

Crec que aquest cas en concret és una mica curiós, ja que a la versió original japonesa es fa servir 100キロ (hyaku kiro), que significa literalment “100 quilòmetres”, i que és l'equivalent encunyat que han utilitzat els traductors de la versió catalana de la pel·lícula. En canvi, els traductors de la versió castellana han escollit traduir-ho per “60 millas”. Això m'ha fet pensar que aquests últims van utilitzar la versió en llengua anglesa de la pel·lícula com a punt de partida, atès que en anglès han fet servir “60 miles”. Per altra banda, també és possible que en el seu moment els traductors de la versió castellana decidissin fer servir “60 millas” i no “100 kilòmetres” expressament per tal que al receptor del producte li creés una sensació de llunyania.

Per tant, en aquest cas podem observar una diferència molt gran entre la versió castellana i la versió catalana, fet que ens pot fer pensar que la versió catalana, realitzada més tard, no s'hagi fet a partir de la versió castellana. Tot i això, més endavant veurem exemples d'altres referents culturals que ens poden fer arribar a conclusions força diferents.

4.5. Antropònims convencionals

Pel que fa a l'apartat dels antropònims convencionals, hi podem trobar els noms propis de tots els personatges principals o secundaris que apareixen a la pel·lícula. Són els dotze que hi ha a la taula que tenim a continuació:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
ハウル	Hauru	Antropònims convencionals	Howl	Howl	Equivalent encunyat
ソフィー	Sofi	Antropònims convencionals	Sophie	Sophie	Equivalent encunyat
荒地の魔女	Arechi no majo	Antropònims convencionals	Bruja del Páramo	Bruixa de l'Ermot	Traducció literal
カブ	Kabu	Antropònims convencionals	Navet	Cap de nap	Creació / ampliació
-	-	Antropònims convencionals	Sr. Lefler	Sr. Lefler	Creació
レティー	Retî	Antropònims convencionals	Leti	Leti	Transliteració
カルシファー	Karushifâ	Antropònims convencionals	Calcifer	Calcifer	Equivalent encunyat
ジェンキンス	Jenkinsu	Antropònims convencionals	Jenkins	Jenkins	Transliteració
ペンドラゴン	Pendoragon	Antropònims convencionals	Pendragon	Pendragon	Transliteració
マルクル	Marukuru	Antropònims convencionals	Marco	Markel	Equivalent encunyat / transliteració
マダム サリマン	Madamu Sariman	Antropònims convencionals	Madame Suliman	Madame Suliman	Equivalent encunyat
ヒン	Hin	Antropònims convencionals	Hen	Hin	Transliteració

Taula 12: Referents culturals d'antropònims convencionals.

Com podem observar, en el cas d'aquest tipus de referents culturals s'han fet servir diverses tècniques de traducció: l'equivalència encunyada, la traducció literal, la transliteració i fins i tot la creació i l'amplificació.

Primer de tot, analitzarem els dos casos en els quals s'ha utilitzat la tècnica de l'equivalència encunyada. El primer d'aquests casos és el nom propi d'un dels personatges principals de la pel·lícula: el mag Howl. A la versió original de la pel·lícula s'anomena ハウル (Hauru), i tant a la traducció castellana com a la traducció catalana s'ha optat per anomenar "Howl" a aquest personatge. Hi ha un motiu principal pel qual crec que s'ha escollit aquesta traducció i no una altra. Com ja hem dit en l'apartat 3 d'aquest treball de fi de grau, la pel·lícula en la qual estem treballant està basada en la novel·la titulada *Howl's Moving Castle* de l'autora britànica Dianne Wynne Jones. Per tant, com podem veure en el mateix títol, a la novel·la original aquest personatge es diu "Howl", i per això els traductors de les versions castellana i catalana han decidit fer servir aquest mateix nom.

Pel que fa al segon cas en el qual s'ha fet servir la tècnica de traducció de l'equivalència encunyada, passa exactament el mateix que en el primer cas. El nom propi de la noia protagonista de la pel·lícula japonesa és ソフィー (Sofi), que és una adaptació que s'ha fet utilitzant el sil·labari japonès *katakana* a partir del nom "Sophie". Per tant, com que ja existeix un equivalent encunyat, tant en la versió castellana com en la versió catalana s'ha escollit fer servir aquest mateix nom.

El tercer antropònim convencional de la llista és 荒地の魔女 (Arechi no majo), que és el nom amb el qual es coneix a la bruixa que llança el malefici sobre la Sophie i fa que es converteixi en una dona gran. Per tal de traduir aquest referent cultural, els traductors han escollit utilitzar la tècnica de la traducció literal. Així doncs, han traduït la paraula japonesa 魔女 (majo) per "bruja" en la versió castellana i per "bruixa" en la versió catalana. Han fet el mateix amb el terme 荒地 (arechi), traduint-lo per "páramo" en la versió castellana i per "ermot" en la versió catalana. D'aquesta manera, els ha quedat la traducció "Bruja del Páramo" i "Bruixa de l'Ermot", respectivament. Tot i això, cal que ens fixem que en la traducció catalana han utilitzat un despectiu que a

l'original no hi és, és a dir, han fet servir la paraula "ermot" quan podien haver escollit la paraula "erm". Crec que aquest fet es pot justificar si es coneix una mica el paper que juga aquest personatge a la pel·lícula. La Bruixa de l'Ermot, com el mateix nom indica, és una bruixa que va ser desterrada i que se'n va anar a viure a un erm, és a dir, un terreny abandonat i àrid, amb molt poca vegetació. Per tant, és un lloc molt poc atractiu per anar-hi a viure. Per aquest motiu, penso que els traductors de la versió catalana van decidir expressar aquest fet fent servir un despectiu a la paraula erm. A més, al principi de la pel·lícula la Bruixa de l'Ermot es presenta com un personatge antagonista, el que fa que aquest despectiu encara sigui més encertat. Una altra possible explicació pot ser la sincronia labial del doblatge, ja que "ermot" acaba amb la vocal o, igual que "majo" i "páramo".

Pel que fa al referent cultural de カブ (Kabu), els traductors han utilitzat tècniques de traducció diferents en cada cas. Primer de tot, cal saber que la paraula japonesa カブ (kabu) significa "nap", i que a la pel·lícula d'*El Castillo Ambulante* fa referència a un personatge que, després de patir un malefici, es va convertir en una espècie d'espantaocells que té un nap per cap. Així doncs, els traductors de la versió castellana de la pel·lícula van decidir fer servir la tècnica de traducció de la creació a l'hora de posar nom a aquest personatge i, enlloc de fer una traducció literal i anomenar-lo "Nabo", van preferir posar-li el nom de "Navet". El motiu pel qual escollissin utilitzar la tècnica de la creació i no la de la traducció literal és perquè "Navet" potser és un nom més agradable i simpàtic per al personatge que no pas el nom de "Nabo". D'altra banda, els traductors de la versió catalana han optat per fer servir una tècnica diferent: l'ampliació. En aquest cas, enlloc d'anomenar "Nap" al personatge, han preferit ampliar el nom i traduir カブ per "Cap de Nap". És a dir, han utilitzat una descripció del propi personatge per traduir el seu nom.

En el cas del següent referent cultural de la taula, tant els traductors de la versió castellana com els traductors de la versió catalana han utilitzat la tècnica de la creació per inventar-se el nom d'un personatge secundari de la pel·lícula. A la versió original de la pel·lícula japonesa ni tan sols es posa nom a aquest personatge, simplement es

tracta d'un home que apareix durant uns pocs minuts, manté una breu conversa amb la germana petita de la Sophie, i se'n va. Tot i això, tant en la traducció castellana com en la traducció catalana, aquest home apareix amb el nom de "Sr. Lefler". És un fet curiós que els traductors de les dues versions hagin posat justament el mateix nom a aquest personatge. D'entrada podem pensar que els traductors s'han pogut basar en la traducció anglesa de la pel·lícula, però no pot ser així ja que en aquesta versió el personatge apareix sense nom propi, com a la pel·lícula original. Un altre motiu podria ser que els traductors de la versió castellana s'inventessin aquest nom perquè consideraven que quedava més natural que el personatge tingués un nom propi i que, posteriorment, els traductors de la versió catalana fessin servir la pel·lícula castellana com a punt de partida.

Per últim, trobem els set casos d'antropònims convencionals en els quals els traductors han utilitzat la tècnica de la transliteració. El primer d'aquests casos és el del nom propi de la germana de la Sophie, la Leti. En japonès, aquesta paraula s'escriu レティー (Retî), però a les dues versions s'ha decidit transliterar-ho per "Leti". Tot i que, en principi, la transliteració seria amb erra, això obligaria a fer servir una erra múltiple que, en el fons, suposa allunyar-se més de l'original que no pas una ela. Per tant, s'ha canviat la lletra "R" per la lletra "L".

El següent antropònim de la llista és カルシファー (Karushifâ), el nom del dimoni de foc que fa moure el castell del mag Howl. En aquest cas, en les dues traduccions s'ha optat per fer servir un equivalent encunyat del nom i llatinitzar-lo, és a dir, s'ha canviat la lletra "K" per una "C", la síl·laba "ru" per la lletra "l", la síl·laba "shi" per la síl·laba "ci" i la "â" final per les lletres "er". D'aquesta manera, カルシファー (Karushifâ) ha passat a ser "Calcifer" en les pel·lícules castellana i catalana.

Els dos antropònims següents fan referència a les dues identitats falses que fa servir el mag Howl: ジェンキンス (Jenkinsu) i ペンドラゴン (Pendoragon). En tots dos casos s'ha fet servir la tècnica de la transliteració. En el cas de la primera paraula, s'ha substituït la síl·laba "su" per una sola essa, i en el cas de la segona s'ha canviat la síl·laba "do" per una sola de. Així doncs, tant en el cas de la traducció castellana com en

el cas de la traducció catalana aquests dos noms han quedat com a “Jenkins” i “Pendragon”.

A continuació, trobem el cas del nom propi del nen de la pel·lícula que viu al castell juntament amb el mag Howl i el dimoni Calcifer. En japonès, aquest nen s’anomena マルクル (Marukuru) i, a partir de la tècnica de la transliteració, els traductors de la versió catalana han traduït el nom d’aquest personatge per “Markel”. Tot i això, en el cas de la traducció castellana s’ha traduït per “Marco”. Per tant, els traductors van escollir fer servir la tècnica de l’equivalent encunyat i van buscar un nom que s’assemblés molt a マルクル (Marukuru), probablement perquè d’aquesta manera aquest nom sonaria més natural a la pel·lícula.

El següent referent cultural és el nom de l’antagonista principal de la pel·lícula, anomenada マダム サリマン (Madamu Sariman) en japonès. Com ja ha passat en casos que s’han comentat anteriorment, per tal de traduir aquest referent cultural els traductors de les dues versions han utilitzat la tècnica de l’equivalent encunyat. “Madamu” ha passat a ser “Madame”, la síl·laba “Sa” s’ha canviat per la síl·laba “Su” i la lletra “r” ha passat a ser una “l”. D’aquesta manera, マダム サリマン (Madamu Sariman) ha passat a ser “Madame Suliman” tant en la traducció castellana com en la catalana.

Per acabar amb l’apartat d’antropònims convencionals, trobem el cas del nom propi del gos de Madame Suliman, anomenat ヒン (Hin). En la traducció catalana s’ha fet servir la transliteració mantenint el nom exactament igual que l’original, és a dir, que a la pel·lícula catalana el gos també es diu “Hin”. En canvi, pel que fa a la versió castellana, aquest nom s’ha transliterat amb una petita variació: la lletra “e” enlloc de la lletra “i”. És un fenomen curiós, atès que no se’ns acudeixen raons de fonètica que hagin pogut portar als traductors a realitzar aquest canvi. Si observem la traducció anglesa de la pel·lícula podem comprovar que s’ha traduït per “Heen” i pronunciat “hin”, per tant, tampoc podem afirmar que els traductors de la versió castellana s’hagin basat en l’anglesa per traduir aquest referent cultural.

4.6. Relacions socials

Pel que fa als referents culturals que hem pogut classificar com a relacions socials, a la pel·lícula que hem analitzat hi apareixen els quatre que tenim a la taula següent:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
国王陛下	kokuôheika	Relació social	Su Majestad el Rey	Sa Majestat el Rei	Equivalent encunyat
総理大臣	sôridaijin	Relació social	Primer Ministro	Primer Ministre	Equivalent encunyat
町長	chôchô	Relació social	alcalde	alcalde	Equivalent encunyat
参謀長	sanbôchô	Relació social	Ministro de Defensa	Ministre de Defensa	Adaptació

Taula 13: Referents culturals de relacions socials.

Com podem observar, en aquest cas els traductors de totes dues llengües meta han escollit utilitzar les tècniques de traducció de l'equivalència encunyada i la de l'adaptació.

Començarem analitzant els tres referents culturals en els quals s'ha utilitzat una equivalència encunyada. En primer lloc, trobem el terme 国王陛下 (kokuôheika), que fa referència al rei, però amb un sentit honorífic. Per tant, tant els traductors de la versió castellana com els de la versió catalana han escollit utilitzar un equivalent encunyat de cadascuna de les dues llengües que expressi aquest respecte cap al rei. D'aquesta manera, aquest terme en castellà s'ha traduït per "Su Majestad el Rey" i en català per "Sa Majestat el Rei".

En segon lloc hi ha el terme japonès de 総理大臣 (sôridaijin), que fa referència al cap del poder executiu. En aquest cas, els traductors de la versió castellana i els de la versió catalana tornen a coincidir amb el terme que s'ha escollit per a traduir aquest referent cultural. Així doncs, 総理大臣 (sôridaijin) es tradueix en castellà com a "Primer Ministro" i en català com a "Primer Ministre".

El següent referent cultural de la llista és la paraula 町長 (chôchô), que designa a la màxima autoritat política d'una administració municipal, és a dir, l'alcalde. Per tant,

els traductors de les dues versions de la pel·lícula que hem analitzat han escollit utilitzar equivalents encunyats per tal de traduir aquest terme. D'aquesta manera, 町長 (chôchô) ha passat a ser “alcalde”.

Per últim, trobem el terme japonès en el qual s'ha utilitzat la tècnica de traducció de l'adaptació. Aquest terme és el de 参謀長 (sanbôchô), que fa referència al cap d'estat del govern d'un país. Tot i que existeix aquest equivalent, tant els traductors de la versió castellana com els de la catalana han escollit fer servir la tècnica de l'adaptació i han traduït 参謀長 (sanbôchô) per “Ministro de Defensa” i “Ministre de Defensa”, respectivament. És possible que els traductors hagin decidit utilitzar aquesta adaptació pel context de la pel·lícula, atès que a *El Castillo Ambulante* hi apareix una guerra entre dos països, i mentre que al país de la llengua d'origen la persona que intervé en aquests casos potser és el cap d'estat, al país de les llengües meta la persona que hi intervé és més aviat el Ministre de Defensa.

4.7. Geografia cultural

Pel que fa als referents culturals de geografia cultural, a la pel·lícula apareixen els quatre que hi ha classificats a la taula que trobem a continuació:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
南町	Minamimachi	Geografia cultural	South Haven	South Haven	Traducció literal i adaptació
下町	Shitamachi	Geografia cultural	-	-	Omissió
キングスベリー	Kinguberî	Geografia cultural	Kingsbury	Kingsbury	Equivalent encunyat
港町	Minatomachi	Geografia cultural	Porthaven	Porthaven	Equivalent encunyat

Taula 14: Referents culturals de geografia cultural.

En aquest cas, veiem que els traductors han escollit fer servir les tècniques de la traducció literal, de l'adaptació, de l'omissió i de l'equivalència encunyada.

En primer lloc hi ha el nom de la ciutat de 南町 (Minamimachi). La paraula 南 (minami) significa “sud” i la paraula 町 (machi), “ciutat”. Els traductors de les dues versions han escollit la traducció literal i l'adaptació per traduir aquest terme i han

arribat a la solució de “South Haven”. Per tant, han fet una traducció literal però han deixat la traducció en anglès, atès que l’acció de la pel·lícula té lloc a diverses ciutats europees. A més, crec que han escollit la paraula “Haven” (port) i no la paraula “City” (ciutat) o alguna de similar, perquè a la pel·lícula es pot veure que aquesta ciutat està situada al costat d’un port.

Pel que fa al referent cultural de la ciutat de 下町 (Shitamachi), que és una ciutat que pràcticament no apareix al llargmetratge, tant a la traducció catalana com a la traducció castellana s’ha decidit fer servir la tècnica de l’omissió. És a dir, han preferit obviar aquest referent cultural abans que traduir-lo.

Per últim, amb els casos dels noms propis de les ciutats de キングスベリー (Kingusuberî) i 港町 (Minatomachi), a les dues pel·lícules s’ha utilitzat la tècnica de traducció de l’equivalència encunyada. En els dos casos s’ha traduït els dos termes fent servir el nom de dues ciutats situades al Regne Unit. D’aquesta manera, キングスベリー (Kingusuberî) s’ha traduït per “Kingsbury” i 港町 (Minatomachi) per “Porthaven” tant a la versió castellana com a la catalana.

4.8. Religió

A la pel·lícula he trobat un únic referent cultural referent al tema religiós. És el següent:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
死神	shinigami	Religió	-	-	Omissió

Taula 15: Referents culturals de religió.

El terme 死神 (shinigami) fa referència al Déu de la mort, o al concepte de la mort en sí mateix. En aquest cas, com que aquesta paraula no té molta rellevància dins la pel·lícula, tant els traductors de la versió castellana com els de la versió catalana han fet servir la tècnica de l’omissió. Tot i això, que s’hagi utilitzat la mateixa tècnica en les dues traduccions ens torna a fer pensar que és possible que la traducció catalana s’hagi fet a partir de la castellana.

4.9. Menjar

A la taula següent es mostren tots els referents culturals de menjar que apareixen a la pel·lícula:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
マドレーヌ	madorênu	Menjar	pasteles de chocolate	pastissos de xocolata	Generalització i amplificació
チョコ	choko	Menjar	bombones	bombons	Particularització
カブ	kabu	Menjar	nabo	nap	Equivalent encunyat
卵	tamago	Menjar	huevos	ous ferrats	Equivalent encunyat
ベーコン	bêkon	Menjar	panceta	cansalada	Equivalent encunyat
イモ	imo	Menjar	patatas	patates	Equivalent encunyat

Taula 16: Referents culturals de menjar.

Per a traduir aquests termes s'ha fet servir diverses tècniques: la generalització, l'amplificació, la particularització i l'equivalent encunyat.

El primer referent de la taula és マドレーヌ (madorênu), que traduït literalment seria “magdalena” o “magdalenes”. Tot i això, és sorprenent que en les dues traduccions s'hagi decidit generalitzar el terme per “pasteles” o “pastissos”, respectivament. A més, en aquest cas també s'ha fet servir la tècnica de l'amplificació, ja que s'ha afegit la informació que aquests dolços són de xocolata, malgrat que a la pel·lícula no es mencioni. Així doncs, マドレーヌ (madorênu) s'ha traduït per “pasteles de chocolate” en la versió castellana i per “pastissos de xocolata” en la versió catalana. Per tant, aquest és un altre cas que ens pot fer arribar a la conclusió que la traducció catalana s'ha fet a partir de la castellana.

En canvi, amb el terme チョコ (choko) s'ha utilitzat la tècnica traductora de la particularització. Enlloc de fer una traducció literal i utilitzar el terme “xocolata”, els traductors han escollit la paraula “bombones” o “bombons”, encara que a la pel·lícula no s'especifiqui quin tipus de producte és. Per tant, un cop més el comportament dels traductors respecte a la traducció dels referents culturals ens fa pensar que la versió catalana està basada en la castellana.

Per últim, trobem quatre referents culturals que s’han traduït utilitzant la tècnica de l’equivalència encunyada, ja que hi ha equivalents en les llengües meta per designar el mateix producte alimentari. D’aquesta manera, カブ (kabu) s’ha traduït per “nabo” en la versió castellana i per “nap” en la catalana; 卵 (tamago), per “huevos” i per “ous ferrats”; ベーコン (bêkon), per “panceta” i per “cansalada” i イモ (imo), per “patatas” i “patates”.

4.10. Beguda

He trobat un únic referent cultural relacionat amb la beguda, i és el que es mostra a continuació:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
お茶	ocha	Beguda	te	te	Equivalent encunyat

Taula 17: Referents culturals de beguda.

En aquest cas, els traductors de les dues versions han fet servir la tècnica de l’equivalència encunyada per traduir el terme japonès お茶 (ocha), ja que ja té un terme encunyat per a referir-se a aquesta beguda: “te”.

4.11. Indumentària

Pel que fa a l’apartat de la indumentària, també he trobat un únic referent cultural a la pel·lícula analitzada que hi estigui relacionat. Aquest terme és el següent:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
肩かけ	katakake	Indumentària	chal	manteleta	Equivalent encunyat

Taula 18: Referents culturals d’indumentària.

Com podem observar, tant els traductors de la versió castellana com els de la versió catalana han tornat a escollir fer servir un equivalent encunyat per traduir el terme japonès 肩かけ (katakake), que fa referència a una peça de vestir que es col·loca sobre les espatlles. D’aquesta manera, aquest terme en castellà s’ha traduït per “chal” i en català per “manteleta”.

4.12. Hotels i restaurants

A la pel·lícula he trobat un únic referent cultural que es pugui classificar dins l'apartat d'hotels i restaurants. És el que es mostra a la taula que hi ha a continuació:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
チェザーリの店	Chezâri no mise	Hotels i restaurants	Café Cesari	Cafè del Caiser	Transliteració

Taula 19: Referents culturals d'hotels i restaurants.

El referent que hem trobat és el de チェザーリの店 (Chezâri no mise), que és el nom de l'establiment en el qual treballa la Leti, la germana petita de la Sophie. En aquest cas, tant els traductors de la versió en castellà com els de la versió en català han decidit traduir la paraula 店 (mise) per “Café” o “Cafè”, respectivament, tot i que en japonès aquesta paraula no designa únicament aquest tipus d'establiments, sinó que també pot fer referència a qualsevol altre tipus de botiga. Pel que fa a チェザーリ (Chezâri), que és el nom propi que s'ha posat a l'establiment, s'ha traduït de manera diferent en cadascuna de les dues versions analitzades. D'una banda, els traductors de la versió castellana han utilitzat la tècnica de la transliteració, i han substituït les síl·labes “che” i “zâ” per “ce” i “sa”. És a dir, el referent チェザーリ (Chezâri) ha passat a ser “Cesari”. D'altra banda, els traductors de la versió catalana han preferit transliterar la paraula de manera diferent, i han traduït el referent cultural per “Caiser”. L'únic motiu que he trobat que pugui justificar la traducció anterior és que els traductors catalans s'hagin basat en una altra traducció feta anteriorment de la mateixa pel·lícula, però no de la versió anglesa, ja que en aquest cas els traductors anglesos han omès el nom de l'establiment i simplement han utilitzat la paraula “bakery” (panaderia).

4.13. Objectes materials

A la taula següent es mostren els dos referents culturals d'objectes materials que apareixen a *El Castillo Ambulante*:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
ポット	potto	Objectes materials	tetera	tetera	Equivalent encunyat
椅子	isu	Objectes materials	butaca	butaca	Particularització

Taula 20: Referents culturals d'objectes materials.

El primer referent cultural que trobem és el de ポット (potto), amb el qual s'ha utilitzat un equivalent encunyat. D'aquesta manera, tant en la traducció castellana com en la traducció catalana de la pel·lícula, aquest terme s'ha intercanviat per la paraula "tetera".

En el cas de l'altre terme de la taula s'ha utilitzat la tècnica de traducció de la particularització. El terme 椅子 (isu) en japonès fa referència a un moble que s'utilitza per seure, ja sigui una cadira, un tamboret o una butaca. Tot i això, en aquest cas els traductors de les dues versions analitzades han escollit fer servir la paraula "butaca", atès que a la pel·lícula es veu el moble mencionat, i s'assembla més a una butaca que no pas a qualsevol altre tipus de cadira.

4.14. Dites, expressions i frases fetes

A la pel·lícula he trobat dos referents culturals relacionats amb dites, expressions i frases fetes japoneses. Són els següents:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
うまし糧	umashikate	Dites, expressions i frases fetes	que aproveche	bon profit	Equivalent encunyat

一流は場所を 選ばない	ichiryû ha basho wo erabanai	Dites, expressions i frases fetes	Los mejores brillan más que nunca en las peores circunstancias	En les pitjors circumstàncies els millors brillen més que mai	Adaptació
----------------	------------------------------------	--	--	---	-----------

Taula 21: Referents culturals de dites, expressions i frases fetes.

El primer referent cultural que apareix en aquesta taula és l'expressió japonesa うまし糧 (umashikate), la qual utilitza el Markel abans de posar-se a esmorzar. He trobat que うまし (umashi) no apareix tal com està escrita aquí, sinó que apareix l'adjectiu うまい (umai), que significa deliciós o que fa bona pinta. També he trobat que el terme 糧 (kate) fa referència al menjar. Per tant, si es fes una traducció literal podria quedar una expressió semblant a “Quina bona pinta que fa el menjar!”. En canvi, en aquest cas els traductors de les dues versions han decidit utilitzar un equivalent encunyat que serveixi per expressar una idea semblant, tot i que no reflecteixi exactament el sentit de l'expressió original. Així doncs, en castellà s'ha utilitzat l'expressió “que aprobeche” i en català s'ha fet servir l'expressió “bon profit”. A més, crec que han escollit aquestes expressions i no unes altres per tal que la frase no quedés massa llarga ja que, tractant-se d'una pel·lícula, també s'ha de tenir en compte el temps del qual es disposa perquè encaixi la imatge original amb el doblatge de veu.

L'altre referent cultural de la llista és la dita japonesa 一流は場所を 選ばない (ichiryû ha basho wo erabanai), que literalment significa “Els millors no trien la posició”. Per tal de traduir aquesta expressió, els traductors d'ambdues llengües han decidit fer servir la tècnica de l'adaptació. És a dir, han expressat la idea de la dita original adaptant-la de manera que fos més entenedora en les llengües meta. D'aquesta manera, 一流は場所を 選ばない (ichiryû ha basho wo erabanai) ha passat a ser “Los mejores brillan más que nunca en las peores circunstancias” a la pel·lícula

castellana i “En les pitjors circumstàncies els millors brillen més que mai” a la pel·lícula catalana.

4.15. Onomatopeies

Per últim, ens trobem amb el cas de les onomatopeies japoneses. Primer de tot, cal saber que en japonès és molt habitual l'ús d'aquest fenomen lingüístic. De fet, aquesta llengua disposa d'una quantitat molt més gran d'onomatopeies per tot tipus de sons i fets quotidians que altres llengües com el castellà o el català. En aquesta pel·lícula hi apareixen les dues que tenim a continuació:

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
キラキラ	kirakira	Onomatopeies	precioso	preciós	Adaptació
ボロボロ	boroboro	Onomatopeies	-	-	Omissió

Taula 22: Referents culturals d'onomatopeies.

La primera onomatopeia de la llista, キラキラ (kirakira), serveix per designar alguna cosa que brilla. Com que ni en castellà ni en català existeix una onomatopeia que expressi el mateix significat, els traductors han decidit utilitzar la tècnica de l'adaptació. Així doncs, en castellà s'ha traduït per l'adjectiu “precioso” i en català per “preciós”. Per tant, podem observar que s'ha tornat a utilitzar la mateixa paraula per a traduir un referent cultural, fet que ens porta a pensar altra vegada que és possible que la traducció catalana s'hagi fet a partir de la castellana.

En el cas de l'onomatopeia ボロボロ (boroboro), que significa vell o gastat, els traductors han decidit utilitzar la tècnica de l'omissió. Probablement han fet servir aquesta tècnica perquè l'onomatopeia no aportava informació rellevant en el context de la pel·lícula.

5. Conclusions

En aquest treball s'han descrit i classificat els referents culturals que apareixien al producte audiovisual seleccionat i s'ha analitzat com s'han traduït. Com a conclusió, donarem resposta als objectius que s'han plantejat al segon apartat de la introducció.

El primer objectiu del treball era el de detectar quins eren els referents culturals que apareixen a la pel·lícula, classificar-los segons el tipus al qual pertanyen, saber en quina quantitat apareixen i quin és el tipus de referent cultural que predomina. Per aquest motiu, he creat la taula següent, en la qual s'han omès els apartats de la classificació que no tenien cap referent cultural:

Tipus	Quantitat/40	Percentatge
Geologia	1	2,5%
Fauna	1	2,5%
Edificis	1	2,5%
Unitats de mesura	1	2,5%
Antropònims convencionals	12	30,0%
Relacions socials	4	10,0%
Geografia cultural	4	10,0%
Religió	1	2,5%
Menjar	6	15,0%
Beguda	1	2,5%
Indumentària	1	2,5%
Hotels i restaurants	1	2,5%
Objectes materials	2	5,0%
Dites, expressions i frases fetes	2	5,0%
Onomatopeies	2	5,0%

Taula 23: Quantitats i percentatges dels tipus de referents culturals.

Com podem observar, hi ha un predomini clar dels antropònims convencionals amb un percentatge d'un 30%, seguits dels referents culturals relacionats amb el menjar, amb un 15%. Els referents culturals de relacions socials i de geografia cultural tenen una representació d'un 10% cada un, mentre que la resta tenen percentatges de només un 5% o un 2,5%.

El segon objectiu del treball era el de saber quines són les tècniques de traducció que més s'han utilitzat a l'hora de traduir aquests referents culturals de la llengua d'origen a les dues llengües d'arribada.

A la taula que tenim a continuació, es mostra la quantitat de vegades que s'ha utilitzat cada tècnica de traducció en la versió espanyola, i el percentatge que representa sobre el total de referents culturals que hi ha. Cal dir que en aquesta taula només s'han inclòs les tècniques de traducció que s'han fet servir, i que s'han omès aquelles tècniques que no s'han utilitzat.

Tècnica	Quantitat/40	Percentatge
Adaptació	3	7,5%
Creació	2	5,0%
Equivalent encunyat	21	52,5%
Omissió	3	7,5%
Particularització	2	5,0%
Traducció literal	2	5,0%
Transliteració	5	12,5%
Traducció literal + adaptació	1	2,5%
Generalització + ampliació	1	2,5%

Taula 24: Quantitats i percentatges de les tècniques emprades a la versió castellana.

Per tant, com podem veure amb aquesta taula, en les traduccions d'aquesta pel·lícula destaca l'ús de la tècnica de l'equivalent encunyat amb més d'un 50%, seguida de la tècnica de la transliteració, amb més d'un 10%. La resta de tècniques de traducció que s'han utilitzat no arriben al 10%.

A la taula següent, es mostra la quantitat de vegades que s'ha utilitzat cada tècnica de traducció en la versió catalana, i el percentatge que representa sobre el total de referents culturals que hi ha. En aquesta taula, igual que en l'anterior, només s'hi inclouen les tècniques de traducció que s'han utilitzat.

Tècnica	Quantitat/40	Percentatge
Adaptació	3	7,5%
Amplificació	1	2,5%

Creació	1	2,5%
Equivalent encunyat	20	50,0%
Omissió	3	7,5%
Particularització	2	5,0%
Traducció literal	2	5,0%
Transliteració	6	15,0%
Traducció literal + adaptació	1	2,5%
Generalització + ampliació	1	2,5%

Taula 25: Quantitats i percentatges de les tècniques emprades a la versió catalana.

Com podem observar, els resultats són pràcticament iguals que els de la taula de la versió espanyola.

El tercer objectiu d'aquest treball era el d'intentar esbrinar en quina versió de la pel·lícula s'havien basat les traduccions espanyola i catalana. Com hem pogut veure en l'apartat 4 d'aquest treball, anomenat "Anàlisi", hi ha referents culturals com per exemple l'antropònim convencional ヒン (Hin), que s'ha traduït en castellà per "Hen" i en català s'ha conservat com a "Hin", que ens fan pensar que la versió catalana no s'ha basat en la castellana. En canvi, d'altres referents culturals com el de マドレーヌ (madorênu), que s'ha traduït com a "pasteles de chocolate" i "pastissos de xocolata", ens donen indicis de que la versió catalana s'ha realitzat a partir de la castellana, tot i que no és concluent.

Per tant, encara que tinguem diversos referents culturals que ens poden fer pensar en diferents hipòtesis, no tenim prou informació ni prou indicis com per confirmar que alguna d'aquestes hipòtesis plantejades sigui certa.

6. Bibliografia

- FILMAFFINITY. *El castillo ambulante*. <https://www.filmaffinity.com/es/film191978.html>
[Consulta: 10/01/2016]
- JISHO. *Japanese – English Dictionary*. <http://jisho.org/> [Consulta: 11/05/2016]
- MANGIRON, Carme (2006). *El tractament dels referents culturals a les traduccions de la novel·la de Botxan: la interacció entre els elements textuais i extratextuais*. Bellaterra: Tesi doctoral presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona. <http://ddd.uab.cat/record/36622?ln=ca> [Consulta: 28/02/2016].
- MIYAZAKI, Hayao (productor i director). (2002). *ハウルの動く城 (Hauru no ugoku shiro)*. [DVD]. Japó: Studio Ghibli.
- MIYAZAKI, Hayao (productor i director). (2005). *Howl's moving castle*. [DVD]. Versió anglesa.
- MIYAZAKI, Hayao (productor i director). (2006). *El castillo ambulante*. [DVD]. Madrid: Aurum Producciones. Versió espanyola.
- MIYAZAKI, Hayao (productor i director). (2011). *El castell ambulant*. [DVD]. Versió catalana.
- MOLINA, Lucía (2001). *Análisis descriptivo de la traducción de los culturemas árabe-español*. Bellaterra: Tesi doctoral presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona. <http://www.tdx.cat/handle/10803/5263;jsessionid=6A33C23B249937383810D8A29B35D389.tdx1> [Consulta: 02/03/2016]
- RUIZ, Silvia (2013). *Los referentes culturales y su tratamiento en la traducción del manga: los casos de La espada del inmortal, GALS!, Vidas éticas y Ranma ½*. Treball de final de màster presentat a la Universitat Autònoma de Barcelona. <http://www.recercat.cat/handle/2072/227488> [Consulta: 05/03/2016]
- SANTAMARIA, Laura (2001). *Subtitulació i referents culturals: la traducció com a mitjà d'adquisició de representacions mentals*. Tesis doctoral presentada a la

Universitat Autònoma de Barcelona. <http://ddd.uab.cat/record/36689%20?ln=ca>

[Consulta: 05/03/2016]

ジブリ作品字幕 COLLECTION (2009). ハウルの動く城.

<http://www.geocities.jp/ohmu2rko/howl/top.html> [Consulta: 06/03/2016]

7. Annexos

7.1. Corpus

En aquest corpus faig un recull de la terminologia que he extret de la pel·lícula per analitzar-la al treball. A continuació hi ha una taula amb els referents culturals de la pel·lícula original en japonès i la seva traducció a les pel·lícules espanyola i catalana. A més, els he classificat seguint la proposta de classificació de referents culturals de Carme Mangiron (2006).

Japonès	Transliteració	Tipus	Castellà	Català	Tècniques
南町	Minamimachi	Geografia cultural	South Haven	South Haven	Traducció literal + adaptació
お茶	ocha	Beguda	te	te	Equivalent encunyat
チェザーリの店	Chezâri no mise	Hotels i restaurants	Café Cesari	Cafè del Caiser	Transliteració
ハウル	Hauru	Antropònims convencionals	Howl	Howl	Equivalent encunyat
ソフィー	Sofi	Antropònims convencionals	Sophie	Sophie	Equivalent encunyat
荒地の魔女	Arechi no majo	Antropònims convencionals	Bruja del Páramo	Bruixa de l'Ermot	Traducció literal
マドレーヌ	madorênu	Menjar	pasteles de chocolate	pastissos de xocolata	Generalització + amplificació
下町	Shitamachi	Geografia cultural	-	-	Omissió
キングスベリー	Kingusuberî	Geografia cultural	Kingsbury	Kingsbury	Equivalent encunyat
肩かけ	katakake	Indumentària	chal	manteleta	Equivalent encunyat
港町	Minatomachi	Geografia cultural	Porthaven	Porthaven	Equivalent encunyat
キラキラ	kirakira	Onomatopeies	precioso	precios	Adaptació
国王陛下	kokuôheika	Relació social	Su Majestad el Rey	Sa Majestat el Rei	Equivalent encunyat
カブ	Kabu	Antropònims convencionals	Navet	Cap de nap	Creació / amplificació
星の湖	Hoshi no mizuumi	Geologia	Lago de las Estrellas	Llac de les Estrelles	Traducció literal
死神	shinigami	Religió	-	-	Omissió
王宮	oukyû	Edificis	palacio	palau	Equivalent encunyat

総理大臣	sôridaijin	Relació social	Primer Ministro	Primer Ministre	Equivalent encunyat
参謀長	sanbôchô	Relació social	Ministro de Defensa	Ministre de Defensa	Adaptació
うまし糧	umashikate	Dites, expressions i frases fetes	que aproveche	bon profit	Equivalent encunyat
100キロ	hyaku kiro	Unitats de mesura	60 millas	100 quilòmetres	Equivalent encunyat
レティー	Retî	Antropònims convencionals	Leti	Leti	Transliteració
チョコ	choko	Menjar	bombones	bombons	Particularització
-	-	Antropònims convencionals	Sr. Lefler	Sr. Lefler	Creació
カブ	kabu	Menjar	nabo	nap	Equivalent encunyat
カルシファー	Karushifâ	Antropònims convencionals	Calcifer	Calcifer	Equivalent encunyat
町長	chôchô	Relació social	alcalde	alcalde	Equivalent encunyat
ジェンキンス	Jenkinsu	Antropònims convencionals	Jenkins	Jenkins	Transliteració
ペンドラゴン	Pendoragon	Antropònims convencionals	Pendragon	Pendragon	Transliteració
卵	tamago	Menjar	huevos	ous ferrats	Equivalent encunyat
ベーコン	bêkon	Menjar	panceta	cansalada	Equivalent encunyat
ポット	potto	Objectes materials	tetera	tetera	Equivalent encunyat
マルクル	Marukuru	Antropònims convencionals	Marco	Markel	Equivalent encunyat / transliteració
イモ	imo	Menjar	patatas	patates	Equivalent encunyat
マダム サリマン	Madamu Sariman	Antropònims convencionals	Madame Suliman	Madame Suliman	Equivalent encunyat

烏	karasu	Fauna	cuervo	corb	Equivalent encunyat
椅子	isu	Objectes materials	butaca	butaca	Particularització
ヒン	Hin	Antropònims convencionals	Hen	Hin	Transliteració
ボロボロ	boroboro	Onomatopeies	-	-	Omissió
一流は場所を選ばない	ichiryû ha basho wo erabanai	Dites, expressions i frases fetes	Los mejores brillan más que nunca en las peores circunstancias	En les pitjors circumstàncies els millors brillen més que mai	Adaptació